

РОЗРАХУНКИ ВВП ДЛЯ КРАЇН З РОЗБІЖНІСТЮ ОФІЦІЙНОГО ОБМІННОГО КУРСУ ВАЛЮТ І ПАРИТЕТУ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ

Л. Л. ЖДАНОВА,

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри загальної економічної теорії,
Одеський національний економічний університет*

Анотація. За результатами порівняння величин структурних частин ВВП, розрахованих на базі національній грошовій одиниці та з урахуванням паритету купівельної спроможності валюти аргументовано висновок, що розрахунки ВВП за єдиною методикою роблять зіставними показники економічного розвитку різних країн, але водночас приховують реальний стан справ у економіці тих країн, де офіційний обмінний курс валюти відрізняється від паритету її купівельної спроможності. Державній службі статистики України вести розрахунки ВВП запропоновано на базі не лише національної валюти, а й паритету купівельної спроможності валют і публікувати їх щорічно.

Анотація. По результатам сравнения величин структурных частей ВВП, рассчитанных на базе национальной денежной единицы и с учетом паритета покупательной способности валюты, аргументирован вывод о том, что расчеты ВВП по единой методике делают сопоставимыми показатели экономического развития различных стран, но одновременно скрывают реальное положение дел в экономике тех стран, где официальный обменный курс валюты отличается от паритета ее покупательной способности. Государственной службе статистики Украины предложено вести расчеты ВВП на основе не только национальной валюты, но и паритета покупательной способности валют и публиковать данные ежегодно.

Abstract. Prerequisite for effective economic policy is knowledge of relationship between economic variables and precise measurement of these variables. The use of a standardized methodology for calculation the amount and structure of GDP make comparable economy of different countries. The most important

parameter that characterizes the material possibilities of economic development is capital. Accordingly, the rate of fixed investment share in GDP is an essential characteristic of the perspectives for economic growth and development. In economy of Ukraine during the last fifteen peaceful years the capital accumulation is from 18.3% to 27.5% of GDP. The share of fixed capital, which expended for machinery and equipment, was 35–45%.

Comparison of accumulation in the domestic economy with those of the US, Germany and France shows that the share of accumulation is higher in Ukrainian economy. In the structure of accumulation machinery and equipment also is 10-15% higher than in developed countries. Therefore, Ukraine's economy has cut gap in GDP per capita. But this is not happening. This dynamic development of economy of Ukraine contradicts logic and requires more thorough analysis of structural indicators of GDP in Ukraine's economy. This article is dedicated to their research. The aim of research is precision measurement of GDP structural parts on the basis of purchasing power parity indices. In 2011, for which was made the latest official estimates, purchasing power parity of hryvnia against the US dollar on average in the economy amounted to 3.434 hryvnia for one dollar, while the official exchange rate was UAH 7.968 per US dollar. The discrepancy between the official exchange rate and its real purchasing power is larger in the sector of consumer spending and smaller in the sector of investment costs. Accordingly, the structure of GDP, calculated in national currency creates an exaggerated idea of the investment costs of the economy and, consequently, understatement idea of consumer spending.

Transfer of GDP for its analytical categories in US dollars, based on the real purchasing power of the currency, makes a more adequate picture of the situation in the economy. The accumulation of capital in Ukrainian economy, calculated on the basis of purchasing power parity exchange, is only slightly more than 9% of GDP. These data quite adequately explain the very slow development of the national economy.

Постановка проблеми. Для розробки ефективної економічної політики необхідні як знання закономірних зв'язків економічних змінних, так і точне вимірювання цих змінних. Застосування єдиної методики розрахунку обсягів та структури ВВП робить зіставними показники розвитку економіки різних

країн. Порівняння величини ВВП та його структурних елементів стає емпіричною базою для висновків щодо рівня розвитку та ресурсів економічного зростання. Найважливішим показником, який характеризує матеріальні можливості розвитку економіки, є основний капітал. Відповідно, показник частки нагромадження основного капіталу у ВВП є суттєвою характеристикою перспектив економічного зростання і розвитку. В економіці України протягом останніх п'ятнадцяти мирних років нагромадження основного капіталу складало від 18,3% до 27,5% ВВП. При цьому частка валового нагромадження основного капіталу, яка припадає на машини та обладнання, коливається на рівні 35–45%.

Зіставлення показників нагромадження у вітчизняній економіці з відповідними показниками США, Німеччини, Франції показує, що величина норми нагромадження в Україні перевищує показники цих країн. У структурі нагромадження частка машин та обладнання теж на 10–15% вище, ніж у розвинених країнах. Відтак, економіка України має скорочувати розрив у рівні ВВП на одну особу населення. Проте цього не відбувається. Така динаміка розвитку економіки України суперечить логіці й потребує більш ретельного аналізу показників структурних частин ВВП в економіці України. Саме їх дослідженню і присвячено цю статтю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню структури ВВП присвячено багато праць відомих науковців, у тому числі фундаментальних праць, які стали класичними. Проте такі дослідження здійснюються на основі розрахунків у національній валюті. Проблема незбігання офіційного обмінного курсу та паритету купівельної спроможності валюти цікавить теоретиків і практиків насамперед при обґрунтуванні кредитно-грошової та бюджетно-фінансової політики. За межами дослідження залишається проблема адекватного вимірювання ВВП та його структурних частин для країн, економіці яких властива розбіжність між офіційним обмінним курсом національній валюті та паритетом її купівельної спроможності.

Мета дослідження – обґрунтування необхідності точного вимірювання структурних частин ВВП на основі застосування показників паритету купівельної спроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дані щодо частки валового нагромадження основного капіталу у ВВП, які ззовні зіставні з розвиненими країнами, не цілком коректно відображають реальний стан справ. Пов'язано це з тим, що структура ВВП розраховується на базі витрат, визначених у національній валюті, а отже, не береться до уваги диспаритет у співвідношенні цін на різні групи товарів щодо вільно конвертованих валют. Цей диспаритет викликаний тим, що імпортовані товари оплачуються вільно конвертованою валютою, потім їх ціна перераховується для національного ринку за офіційним обмінним курсом. У результаті на вітчизняному ринку усі товари оцінені в національній валюті, але в силу ряду причин (насамперед, національного рівня цін, галузевої структури економіки, різної продуктивності праці та ефективності виробництва, а також соціально-економічної політики держави та курсової політики центрального банку) купівельна спроможність національної валюти щодо вільно конвертованих валют у різних секторах економіки є неоднаковою. Вона ближче до офіційного обмінного курсу там, де вище частка імпортованих товарів. І навпаки, вона далека від офіційного обмінного курсу в секторах і галузях, де імпортовані товари відсутні або їх частка невелика.

Як видно з даних табл. 1 (за матеріалами [1, р. 26, 46–47, 58–59, 70–71]), у 2011 році, на який зроблені останні офіційні розрахунки, паритет купівельної спроможності гривні щодо долара США у середньому по економіці складав 3,434 гривні за один долар США, тоді як офіційний обмінний курс був 7,968 гривень за один долар США [1, р. 26]. Розбіжність між офіційним обмінним курсом валюти і її реальною купівельною спроможністю є найбільшою у секторі споживчих витрат і найменшою – у секторі інвестиційних витрат. Отже, структура ВВП, розрахована у національній грошовій одиниці, створює перебільшене уявлення про інвестиційні витрати економіки і, відповідно, применшує уявлення про споживчі витрати населення. Перерахування ВВП за його аналітичними категоріями у долари США, базуючись на реальній купівельній спроможності валюти, надає більш адекватну картину справ у економіці. Як видно з даних табл. 1, нагромадження основного капіталу, розраховане на базі паритету купівельної спроможності валюти, лише трохи перевищує 9% ВВП. Така частка нагромадження у ВВП цілком адекватно пояснює дуже повільний розвиток вітчизняної економіки.

Таблиця 1

Структура ВВП України за витратами у національній валюті та за паритетом купівельної спроможності за 2011 рік

ВВП за аналітичними категоріями	Структура ВВП за витратами у національній валюті, %	Паритет купівельної спроможності аналітичних категорій ВВП за 2011 рік (одиниць національної валюти за долар США)	Реальні витрати, розраховані на базі паритету купівельної спроможності, млрд дол. США	Структура ВВП за реальними витратами у дол. США, розрахована на базі паритету купівельної спроможності, %
Валовий внутрішній продукт	100	3,434	379,1	100*
Фактичне кінцеве споживання домашніх господарств	79,2	2,852	361,4	95,33
Продукти харчування та безалкогольні напої	25,9	5,011	67,4	11,3
Алкогольні напої, тютюнові вироби та наркотичні засоби	4,6	2,470	24,1	6,4
Одяг і взуття	4,2	6,081	9,0	2,4
Житлові послуги, вода, електрика та інші види палива	8,5	0,982	112,8	29,8
Предмети домашнього вжитку, побутова техніка	2,9	4,685	8,1	2,1
Охорона здоров'я	6,9	1,601	56,5	14,9
Транспорт	8,2	5,842	18,3	4,8
Зв'язок	1,6	3,104	6,9	1,8
Відпочинок та культура	3,2	4,582	9,2	2,4
Освіта	7,0	0,830	110,3	29,0
Ресторани та готелі	1,7	5,961	3,8	1,0
Різні товари та послуги	4,3	3,087	18,1	4,8
Чисті покупки за кордоном	-0,1
Витрати на кінцеве споживання домашніх господарств	67,2	3,311	264,4	69,7
Витрати на кінцеве споживання державного управління на індивідуальні товари та послуги	11,9	1,128	137,5	36,3
Фактичне кінцеве споживання державного управління	6,3	2,250	36,6	9,7
Валове нагромадження основного капіталу	18,6	6,877	35,2	9,3
Машини й устаткування	7,1	8,760	10,6	2,8
Будівництво	11,0	5,474	26,2	6,9
Інші продукти	0,4
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	2,2
Сальдо експорту-імпорту товарів та послуг	-6,2

*Сума компонентів ВВП за категоріями кінцевих витрат перевищує 100%, оскільки чистий експорт, за розрахунками ВВП у національній валюті склав 80,9 млрд грн, тобто -6,2% ВВП ([1, р. 35, 47]).

Аналогічні розрахунки за матеріалами попереднього раунду міжнародних спостережень, проведеного у 2005 році, також свідчать про завищену уяву про частку нагромадження основного капіталу у ВВП, обумовлену значним розходженням між офіційним курсом обміну валюти і паритетом купівельної спроможності [2, рр. 25, 32, 62–63]. Протилежний зв'язок офіційного курсу обміну валюти і паритету купівельної спроможності властивий деяким країнам Європи. Так, у 2011 році при офіційному курсі обміну 0,719 євро за 1 долар США паритет купівельної спроможності для Німеччини складав 0,779, Франції – 0,845, Фінляндії – 0,907, Італії – 0,768, Нідерландів – 0,832, Австрії – 0,830, Бельгії – 0,839, Ірландії – 0,827 [1, р. 26–27]. У результаті як обсяг ВВП, так і його структура, надана в євро, не характеризує реальну міць економіки цих країн.

Розрахунки ВВП і його структури на основі паритету купівельної спроможності валют здійснюються на базі Програми міжнародних зіставлень ООН лише один раз на 5 років. Отримані показники знаходяться на периферії уваги суспільства, науковців, політиків. Однак саме такі показники надають адекватну уяву про реальний стан економіки, вкрай необхідну для розробки ефективної економічної політики.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Виходячи з наведених даних, можна дійти висновку, що розрахунки ВВП та його структури на базі паритету купівельної спроможності адекватно характеризують реальний стан економіки. Сказане дозволяє зробити пропозицію Державній службі статистики України вести розрахунки ВВП на базі не лише національної валюти, а й паритету купівельної спроможності валют і публікувати ці відомості щорічно.

Список використаних джерел

1. Purchasing Power Parities and the Real Size of World Economies. A Comprehensive Report of the 2011 International Comparison Program / International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. – Washington : World Bank Group, 2015. – 328 p.

2. Global Purchasing Power Parities and the Real Expenditures. 2005 International Comparison Program / International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. – Washington : World Bank Group, 2008. – 231 p.